

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 1125 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Improving the efficiency of investment activity in oil and gas enterprises.....	24
Raxmatova M.G., G'ofurov Sh.N.	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	30
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Xalqaro standartlarning korxona eksportini oshishidagi ahamiyati.....	35
Sobitov Diyor Abbralxonovich	
Erkin iqtisodiy zonalar boshqaruvining tashkiliy tuzilmasini takomillashtirish yo'llari	40
Ataismatov Iqboljon Zumratjonovich	
Xorazm viloyatida turizm infratuzilmasini innovatsion rivojlantirish ko'rsatkichlarini ekonometrik modellash va prognozlashtirishning ba'zi masalalari	46
Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash	60
Rasulov Muxammad Bobur Fazliddin o'g'li	
Economic analysis of investment activity of enterprises.....	66
Shermatov Akhror Abduhakimovich	
Kichik biznesni rivojlantirishda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish yo'nalishlari	72
Z. Rahimova	
Влияние углеродного следа на экологическую устойчивость узбекистана	76
Саттарова Барно Шухратовна	
Moliya bozori dastaklari orqali xorijiy investitsiyalarni jalb etish modellarining uslubiy asoslari	84
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
Maqdsadli tushumlarning audit obyekti sifatidagi tasnifi va tavsifi.....	90
Ne'matov Oybek Ismatullayevich, Qambarov Abduazizbek	
Bank majburiyatlari tushunchasi, uning mazmuni va mohiyati	96
Muminova Parvina Ilhom qizi	
Sanoat korxonalariga berilayotgan soliq imtiyozlari ma'murchiligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligi.....	100
Turabov Ulug'bek Olimjonovich	
Tur operatorlari va sayohat agentliklarida xarajatlar va foyda tahlili va uning turlari	106
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish istiqbollari.....	113
Salimov Burxon Abubakirovich	
Social media marketing as a key strategy in modern business.....	125
Najimova Bakhtigul Abdilkasim qizi	
O'zbekistonda yashil mahsulotlar eksportini rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish va xalqaro integratsiyani ta'minlash.....	129
Radjabov Bunyod Abduxalilovich	
Оценка и управление рисками в проектах строительства энергетических объектов	136
Махматкулов Жамшед Бахтиёрович	
Iqtisodiyotda ko'chmas mulk bozori hamda uning xususiyatlari	140
Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Raimkulov Sherali O'rozdavlatovich, G'ffarov Husayn Aliyor o'g'li, Ismoilov Davronjon Ilxomjon o'g'li, Tashpulatova Shaxnoza Tursunpulatovna	
Ekologik turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri va uni rivojlantirish istiqbollari (Jizzax viloyati misolida)	144
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li	
Ways to improve personnel policy in improving the quality of financial services provided by financial institutions.....	148
Ergashev Umidjon Ibragimovich	
Qo'shilgan qiymat solig'ining budjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati	152
Djabbarov Anvar Muxammadsaliyevich	

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini aniqlash va ulardan samarali foydalanish yo'llari	157
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Tovar-moddiy zaxiralar auditini tashkil qilish masalalari	164
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich, Botirov Lazizbek Botirovich	
O'zbekiston tijorat banklari faoliyatida aktivlar daromadlilikini oshirish masalalari.....	168
Saxibjonov Muzaffar Salijanovich	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	174
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Strategic growth of global companies in contemporary environments.....	179
Djurabaev Otabek Djurabayevich	
Directions for management of the tax system.....	184
Sharokhmatov Abdurakhim Abdulamitovich	
Davlat korxonalarida moliyaviy samaradorlik va uni boshqarish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari.....	188
Qarshiyev Nodirbek Olim o'g'li	
Проблемы, модели и методы оптимизации управления товарными запасами	193
Бабаджанов Шопулат Шомашрабович	
Literature review: the significance of digitization to management credit activity of commercial banks	200
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti.....	205
Ajibaeva Raiya Maxsudovna	
Yashil iqtisodiyot kontsepsiyasining shakillanishi, taraqqiyot bosqichlari va uning dolzarbligi.....	212
Kodirov Javlonbek Nematullayevich	
Bank plastik kartalari orqali masofaviy xizmatlarni takomillashtirish.....	219
Abdullayeva Dildora Qudratovna, Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li, Almuratova Nurlio'lmasoy Naim qizi	
O'zbekistonda iqtisodiy o'sishni ekonometrik modellashtirish	223
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Mahalla faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini tahlil qilishning nazariy asoslari.....	232
Aliqulov Ravshan Shodiyor o'g'li	
O'zbekistonda lizing bozori tahlili.....	237
Boyev Bekzodjon Jo'raqul o'g'li, Shavkatov Behruz Rustam o'g'li	
Chakana savdoni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari	241
Ismoilov Shohjahon O'tkir o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari, tarkibiy tuzilish tasnifi va marketing segmentlari	244
Axmedov Zafarjon A'zamovich	
Мировой опыт и перспективы развития свободно экономических зон в Республике Узбекистан.....	250
Кадилова Истора Кадилова	
Перспективы реформирования налоговой системы Республики Узбекистан в условиях глобализации.....	254
Буранова Лола Вахобовна, Садиков Искандар Гайратович	
O'zbekiston 2030 strategiyasi – islohotlar tizimligida ipoteka kreditining dolzarbligi.....	263
A'zamxo'jayeva Nihola	
O'zbekistonda sug'urta mexanizmlarini rivojlantirish istiqbollari	267
Shoraximova Zilola Nosirdjanovna	
Biologiya va tibbiyotda matematik statistika	271
Voxidov Alikul Melitosheich	
Viloyatda chorvachilik mahsulotlarini o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi.....	283
Azimov Allaberd O'rinovich, Begaliyeva Madina Abdusamatovna	
Servis korxonalarida mobil ilovalar yordamida interaktiv xizmatlar yaratish	289
Ne'matov Nizom Ismatullayevich	
Oziq-ovqat ta'minot zanjiri tushunchasi va uning zamonaviy tendensiyalari.....	293
Nazarova A.N	

Влияние искусственного интеллекта при разработке стратегических программ на экономическое развитие страны.....	300
Каримова Нуржахон Олим кизи	
Kichik va o'rta biznesda moliyaviy menejment: muammolar va yechimlar	306
Saidvaliyeva Nigora Ziyodillayevna	
Теоретико-правовая характеристика экономических отношений	313
Фарход Махмудович Тиркашев, Исломжон Жамшедович Жамшедов	
Cash flow reporting in Uzbekistan: national accounting standards and international standards application	318
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va takomillashtirish mexanizmlari	324
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Получение долгосрочного кредита и определение его размера для привлечения лизинга	330
Латипова Шахноза Махмудовна	
Ko'chmas mulk solig'ining ko'chmas mulk bozori tendensiyalariga ta'siri	335
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
Rivojlangan mamlakatlarning davlat qarzi va uni boshqarishdagi tajribasini tahlil qilishga ilmiy yondashuv	343
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich, Abdurahmonova Feruzabonu	
Эффективный инновационный менеджмент в системе здравоохранения Республики Узбекистан.....	353
Абдурахманов З.М.	
Islom moliyasining O'zbekistondagi o'rni va O'zbekiston Respublikasining islomiy tashkilotlar va banklar bilan aloqasi	356
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi, Elboyev Otajon Polvonquliyevich	
Tadbirkorlik subyektlarida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	361
Oxunjonova Madina Isoqjonovna	
Основные задачи обеспечения цифровой информационной безопасности в образовательном процессе	365
Иззатилла Пулатов Кудратиллаевич	
Tijorat banklarida komplaens nazoratni takomillashtirish.....	373
Muminova Marguba Mamirkulovna	
Kichik biznes uchun soliq imtiyozlari va ularning samaradorligi.....	378
Sarvar Ochilov	
Xalqaro moliyaviy tashkilotlarning davlat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni	387
Raxmonova Dildora Ergash qizi	
O'zbekiston Respublikasida kreditning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni	395
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Mintaqa sanoat korxonalari investitsiya jarayonlari rivojlanish tendensiyasining statistik tahlili.....	399
Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi	
Natijalarga yo'naltirilgan budjetlashtirish samarali budjet menejmentining omili sifatida	403
N. Sheraliev	
O'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari	408
Salayev Jasurbek Komilovich	
Features and prospects for the development of digital marketing in Uzbekistan	414
Musayeva Shoirazimovna	
Анализ динамики импорта узбекистана в 2017–2024 годах с учетом индекса сложности продукции (PCI)	418
Жабборов Нодир Холмурод кизи	
O'zbekistonning kredit riskini baholash: iqtisodiy barqarorlik va xavf omillari tahlili	422
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Investitsion jozibadorlikni oshirish – korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishning muhim shartidir	426
Karimova Dilafroz Sadirdin qizi	

Sanoat korxonalarida innovatsion faollikni oshirish omillari.....	431
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich, Nurullayev Jasurbek Davronbekovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность».....	437
Алиева Сусанна Сейрановна	
Developing the labor market and strategies for reducing unemployment.....	442
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi, Elmurodov Mukhammadkodir Nurmuhammad	
Iqlim o'zgarishi sharoitida raqamli texnologiyalar orqali qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish yo'llari.....	450
Fayziyev Oybek Raximovich, Ochilov Ilhom Sayitqulovich, Sayfullayeva Ruxshona Farrux qizi	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning sanoatni rivojlantirishdagi roli.....	458
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarishning asosiy yo'nalishlari va rivojlanish istiqbollari.....	466
Muxitdinov Shuhrat Ziyaviddinovich	
Ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlaridan foydalanish va samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	470
Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ahamiyati.....	477
Safayeva Dilafuz Ruzmatovna, Karimov Abrorjon Shavkat o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarini xarajatlarini rejalashtirish va moliyalashtirish: amaldagi holat tahlili.....	482
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T	
Tijorat banklarida foiz risklarini baholash va boshqarish.....	487
Karimov Mardon Akram o'g'li	
Zamonaviy sharoitda bank innovatsiyalaridan foydalanishning istiqbolli yo'nalishlari.....	494
Xodjimamedov Akmal Ashurovich	
A local perspective on sustainable supply chain management in Uzbekistan.....	501
Oybek Rafukjonkhoev	
Raqamli texnologiyalar orqali sug'urta kompaniyalar marketing faoliyatini takomillashtirish.....	505
Rashidova Dildora Rasul qizi	
O'zbekistonning strategik rivojlanish davrida investitsiyalarning o'rni.....	511
Akbaraliyeva Aziza Maxmadali qizi	
O'zbekiston media bozori: rivojlanishi va afzalliklari.....	516
Qodirov Obidjon Olim o'g'li	
Порядок учета скидок в бухгалтерском учете на основе МСФО.....	520
Камолова Феруза Кахрамоновна	
Tijorat banklari transformatsiyasini amalga oshirishda qimmatli qog'ozlar bozorida foydalanishning xorijiy tajribasi.....	525
Bobur Abrorovich Yusupov	
Neft va gaz sanoati korxonalari resurslardan samarali foydalanishning xorijiy tajribalari tahlili.....	533
Sonayev Sanjar Nurmatovich	
Оценка социально-экономического воздействия железнодорожных проектов.....	539
Хужаяров Бекзод Баходир угли	
Rivojlanayotgan mamlakatlarda islom mikromoliyalashning innovatsion mexanizmlari va xalqaro tajriba.....	544
Sharipova Maxliyoixon Baxtiyor qizi	
Iqtisodiy samaradorlik tushunchasining ilmiy- nazariy tahlili.....	548
Ibragimov Zukhriddin Sayfutdinovich	
Ipoteka kreditlarini moliyalashtirishda banklarning o'rni va istiqbollari.....	552
Muhitdinov Ulug'bek Diyorovich	
Mintaqaviy mehnat bozorini shakllanishining shart-sharoitlari, omillari, o'ziga xos xususiyatlari va prinsiplari.....	556
Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li	
Development of digital marketing for sustainable tourism development in Uzbekistan.....	560
Nasibabonu Abdurakhmonovna Akramova	

Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	565
Ibragimov Ulmas	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning dolzarb masalalari	569
Akbarov Behzodxon Ulug'bek o'g'li	
Amerika qo'shma shtatlarida federal zaxira tizimi tomonidan amalga oshirilgan noan'anaviy pul-kredit siyosati	574
Djumonov Dilshod Safaroliyevich	
Intellectual mulkning ishlab chiqarishdagi ahamiyati	581
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Azizbek Umid o'g'li Abduvaliyev	
Tijorat banklari moliyaviy barqarorligini baholashning xorijiy davlatlar tajribasi	585
Sattarova Gulshan Muxiddinovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy xavfsizlik: investorlar misolida.....	589
Boysunov Jamshid Baxriddin ug'li	
Amaliy-ilmiy tadqiqotlarning mazmuni, asosiy maqsadlari va qo'llanilish shakllari.....	593
Raupov Jamshid Rashidovich, Kaxramonov Zafar Kaxramonovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishning dolzarb masalalari.....	597
Ergashev Olim Kenjayevich	
Islom darchalari asosida moliyalashtirishni joriy etish istiqbollari	602
Gulyamova Shaxnoza Gafurdjanovna	
Влияние финансовых технологий на трансформацию страхового рынка	606
Тангирбердиева Гулчехра Рахимжановна	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishida mamlakatimiz iqtisodiyotini holati tahlili	611
Muradova Maxliyoixon Ravshanovna	
Foreign experience in the formation of banking assets in improving the efficiency of the activities of commercial banks.....	615
Ibrohimov Davronbek Muhammadi ogli	
Роль и значение экономического потенциала в формировании стратегии регионов Узбекистана.....	628
Абдалова З.Т.	
Перспективы развития торговых отношений между Китаем и Узбекистаном.....	634
Фазлиддинова Шахруза, Расулев Дильмурод Мирза-Ахмедович	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalarini rivojlantirish	640
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	647
Rajabov Alibek	
Digital technologies as a driver for the development of mice tourism in Uzbekistan	654
Ilkhomova Gulnoza Zaynitdin qizi	
Tadbirkorlik subyektlarining tashqi savdo faoliyati bojxona reytingini aniqlash va baholashning iqtisodiy ahamiyati	661
Azizov Sherzod Uktamovich, Mamarajabov Abdisamad Saidmurot o'g'li	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari	666
Shodiyev To'liqin Oltiboy o'g'li	
Sanoat korxonalari rivojlanishining atrof-muhitga ta'sirini baholashda ESG tamoyillarini qo'llash imkoniyatlari va istiqbollari	671
Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li	
Museum collection management and new technology	677
Ibroximova Aziza Abbasovna	
Inklyuziyalashuv sharoitida sanoat korxonalari faoliyatining ilmiy-nazariy jihatlarini	684
Isayev Kobiljon Abdulkodirovich	
Turizm sohasida brendning O'zbekiston iqtisodiy o'sishiga ta'siri va sayyohlik yo'nalishi sifatida marketingning ahamiyati.....	693
Kobilova Maftuna	
Kichik biznes subyektlarida marketing faoliyatini boshqarishni takomillashtirish.....	697
Bektemirov Ozodjon Xusan o'g'li	
Tekislikda to'g'ri chiziqli va uning tenglamalari.....	702
Azimova Halkar Qayumovna	

Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms.	707
Asliddin Qurvonboyev Baxrom o'g'li, Umarova Zulaykho	
Korxonalarda reklama faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli marketingdan foydalanish.....	712
Khojiev Elshod	
Необходимость использования искусственного интеллекта в системе образования – веление времени	717
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Kon-metallurgiya kombinati faoliyatining ekonometrik modeli va uni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari.....	721
Karimov Ma'ruf Ichthyorovich	
Ijara bo'yicha xalqaro standart qo'llanilishining xususiyatli jihatlari	725
Yusupova Malika Botiraliyeva, Satvaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
Понятие и сущность маркетинговой деятельности малого бизнеса в Узбекистане.....	730
Убайдуллоева Малика Отабековна	
Tovar-moddiy zaxiralar tahlilini takomillashtirish	736
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich, Mirzayeva Shaxlo Faxritdinovna	
Tijorat banklarida mavjud muammoli aktivlar miqdorini qisqartirish bo'yicha xorij mamlakatlar tajribasi.....	742
Abduxalimova Marjona Xikmatovna	
Bank strategiyasini shakllantirish orqali samaradorlikni oshirish (O'zsanoatqurilishbank misolida)	748
Maxmudova Munavarxon Ruzimuradovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilik tarmog'ini rivojlantirish istiqbollari.....	752
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
Yangi O'zbekistonda baholovchi tashkilotlar reytingini baholash va renkingini aniqlash mexanizmining tashkiliy va huquqiy asoslarini takomillashtirishning zarurligi.....	757
Tashpulatov Giyos Toxirovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida B2B marketing strategiyalarini tuzish va samaradorlikni belgilash.....	764
Yudashev Jamshid Abrarovich	
Iste'molchi xulq-atvori: marketing strategiyalarida uning o'rni.....	770
Hamidova Maftuna Boburjon qizi	
Impact of modern tourism infrastructure in enhancing a country's tourism potential.....	775
Ametova Shahnoza Rustamovna, Dauletbaeva Ulzada Bakhadirovna	
O'zbekistonda oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va iste'moli tahlili	780
Umarov Ilxomjon Yuldashevich, Abdulxamidova Nodira Abdurashitovna	
Xalqaro tajriba asosida uy xo'jaliklarining investitsion faoliyatini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	784
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	
O'zbekistonda elektroenergetika sohasi boshqaruvini tartibga solish masalalari	795
Samiev Shoxrux Faxriddin o'g'li	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini moliyaviy qo'llab-quvvatlash yo'llari	801
Xaydarova Nargiza Anvarovna	
Greening Hotel Operations: A Framework for Sustainable Resource Management and Cost Efficiency in Bukhara Region.....	809
Toyirova Sarvinoz Atoevna, Canós-Darós, Lourdes, Osorio-Acosta, Estefanía	
O'zbekiston sanoat mahsulotlari eksportining tashqi bozorlar bilan o'zaro aloqalari	819
Yo'ldoshev Nozimbek Ma'rufjon o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy ta'lim eksportining rivojlanish tendensiyalari	824
Abdullayev Javoxir Jaxongirovich	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	832
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Sanoat korxonalarida boshqarish jarayonlariga omillar ta'sirini baholash uslubiyotlari	836
D.Ziyayeva	
Zamonaviy firmalarda kommunikativ aloqalar tizimini o'rnatish bilan bog'liq muammolar	840
Sh.A.Suleymanova, Sh.Z.Erkinova	

Перспективы развития электронной коммерции Республики Узбекистан	845
Маҳаммадалиева Муслимахон Шерали кизи	
Surxondaryo viloyatida o'rta muddatda uy-joylar qurilishi prognozlashtirishni tekshirish	851
Ibragimov Nodir Shopo'latovich, Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Toshpo'latov Bobur Rasuljon o'g'li, Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi, Namozov DiyorbekBaxtiyor o'g'li	
Aksiyadorlik jamiyatlarida dividend siyosatini takomillashtirish orqali investitsiya jozibadorligini oshirish mexanizmlari.....	858
Muxammadiyev Faxriddin Baxtiyorovich	
O'zbekiston respublikasi budget daromadlarining amaldagi holati tahlili.....	861
Shodiyev Xurshedjon Karimovich	
Korxonalarda ishlab chikarish strategiyasini innovasion faoliyati orqali takomillashtirish yo'llari	865
Fayzullayeva Aziza Nusratillayevna	
Budget tashkilotlarining shtat jadvallarini tuzish va xarajatlar smetasi	871
Xamdammov Nuriddin Abdimalikovich	
Tax Revenues and Budget Allocation: The Impact of Tax Revenues on the Economy in Uzbekistan and Indonesia.....	875
Vafoyeva Sevinch, Umarova Zulaykho	
Erkin iqtisodiy zonalar – rivojlanishning muhim omili.....	879
Axtamova Parizod Oybek qizi	
The significance and impact of contemporary tourism infrastructure in boosting a country's tourism potential	883
Matkabillova Diloram Khalilullayevna	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari.....	887
Abduvaliyev S.A.	
Yangi iqtisodiy tizimda barqaror ish bilan bandlik konsepsiyasini ishlab chiqish va unga oid global tajribalar.....	892
Xoliyorova Shoxista Qaxramon qizi	
Bo'lajak pedagog-o'qituvchining innovatsion faoliyati modeliga asoslangan xolda ta'lim-tarbiya metodlari va vazifalarini o'rgatish.....	898
Abdullaeva Sanobar Berdievna	
O'zbekiston to'qimachilik klasterlari orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash	903
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari tahlilining ilmiy asoslari	909
G.J.Jumayeva	
Интеграция современных концепций управленческого учета в учетно-аналитическую практику вузовских научных учреждений в Узбекистане.....	912
Каршиева Мохинур Олим кизи	
O'zbekiston sug'urta amaliyotida umr davomiyligi funksiyalarini aniqlashda aktuar hisoblarning o'rni.....	916
Abdujalilova Guzal Saydillayevna	
O'zbekiston respublikasi moliya-kredit tizimidagi muammolari va ustuvor yo'nalish istiqbollari.....	931
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
O'zbekistonning fiskal va monetar siyosati tashqi savdo defitsiti o'sishiga ta'siri	935
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
The accounting system in trade organizations, as well as the classification of income in trade.....	941
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sish omillari va ularning tahlili	947
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Ro'ziqulov Abduqahhor Ixtiyor o'g'li	
Mehmonxona restoranlarida xodimlar malakasini oshirish tizimi va ularning samaradorlikka ta'siri	954
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy asoslari va mamlakatimizda yaratilgan shart-sharoitlar	958
Kaxorova Zamira Safaralievna	

Yog'-moy korxonalari personalini boshqarishning ahamiyatli jihatlari.....	963
Azlarova D.A.	
Mahalliy budjet daromadlari bazasini kengaytirishda hokimliklarning vakolatlarini oshirish masalalari.....	967
Tuychiev Kamoliddin	
O'zbekiston yengil sanoat korxonalarida marketing strategiyalari	974
Bazarova Fayyoza Tuxtamurodovna	
Innovative technologies of modern accounting and their impact on efficiency	979
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Роль телекоммуникации в экономике Республики Узбекистан.....	983
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Роль финансов в Узбекистане на современном этапе	987
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи	
Mahalliy budjetlarni boshqarish va tuzish tartibi	992
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Elektron tijoratni soliqqa tortish ma'muriyatchiligini takomillashtirish yo'nalishlari.....	997
Urazaliyev Kamoliddin Tajikovich	
Soliq xulq-atvorini shakllantirishda davlat dasturlari va vositalarining roli.....	1003
Abdurahmonov Abdumalik Abdug'ani o'g'li	
O'zbekiston bank tizimini rivojlantirishda raqamli banklarning ulushi.....	1011
O'lmasov Abdurahmon Aziz o'g'li	
Digital neighborhood frameworks in community-centric urban infrastructure planning	1019
Gulsara Ostonakulova, Sitora Odilova	
Sug'urtada investisiya faoliyati samaradorligini oshirish	1026
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Анализ результатов инструментальных методов исследований у детей с врожденными пороками сердца.....	1031
Мухаммадиева Лола Атамуратовна	
Moliya tizimida davlat nazoratini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	1039
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga investitsiyalar jalb etishdagi konseptual jihatlari.....	1043
Karimova Komila Daniyarovna	
Buxoro viloyatida biologik xilma-xillikni asrash: iqtisodiy tahlil va ustuvor yo'nalishlar.....	1048
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Hududda raqobatdosh sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish	1053
Sattorov Quvonchbek Shoxzamonovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
Mehnat huquqi nuqtayi nazaridan gid va ekskursovodlar faoliyatini tartibga solish masalalari.....	1058
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Ensuring corporate financial stability through the use of digital technologies.....	1063
Xusanova Dilorom Shavkatovna	
Ikkiyoqlama soliqqa tortishga qarshi kurashishning yevropa davlatlari amaliyoti.....	1068
Rajapov Shuxrat Zaripbayevich	
Xorijiy tajriba asosida o'zbekistonda tadbirkorlikni boshqarish va raqamli texnologiyalarni joriy etish.....	1074
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Sug'urta faoliyatida andarrayting xizmati samaradorligini oshirishning konseptual asoslari	1078
D.E.Qarshiev	
Mintaqa hunarmandchiligida biotexnologik usullar va ekologik biomateriallar tahlili.....	1086
Norqobilova Feruza Abduhomidovna	
Учет инвестиционной недвижимости в республике узбекистан и ее гармонизация в мсфо.....	1089
Обидхонов Х.Х.	
Oliy ta'limda akademik boshqaruvni raqamlashtirishning afzalliklari	1095
Muxamedova M.	

Pul oqimlarini boshqarishning xorijiy davlatlar tajribalari va ularni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari.....	1099
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalari xarajatlari nazoratini amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish.....	1108
Murtozaev Sanjar O'tkir o'g'li	
Moliya tizimida shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlashda jamoatchilik ishtiroki va ichki nazorat tizimlarining institutsional uyg'unligi.....	1112
Aripov Javoxir Abdixakimovich	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida mamlakatni iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash masalalari.....	1118
Dadaev Kuvanish Mashrapovich	
INNOVATSION RESURLARNING IQTISODIY NATIJALARGA TRANSFORMATSIYASINI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY YONDASHUVLARI	1125
Samadqulov Muhammadjon	

INNOVATSION RESURSLARNING IQTISODIY NATIJALARGA TRANSFORMATSIYASINI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY YONDASHUVLARI

Samadqulov Muhammadjon

Toshkent kimyo-texnologiya instituti Yangiyer filiali tadqiqotchisi

Email: msamadkulov@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada innovatsion resurslarning iqtisodiy natijalarga transformatsiyasini baholashning ilmiy-uslubiy yondashuvlari O'zbekiston misolida tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi innovatsion salohiyatni ifodalovchi omillarning innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmiga ta'sirini aniqlashdan iborat. Bog'liq o'zgaruvchi sifatida innovatsion mahsulotlar hajmi, mustaqil o'zgaruvchilar sifatida esa asosiy kapitalga investitsiyalar, yuqori texnologiyali mahsulotlar eksporti ulushi, korxonalarda AKTdan foydalanish darajasi va texnologik innovatsiyalarga yo'naltirilgan xarajatlar tanlandi.

Tadqiqotda korrelyatsion va ko'p omilli regressiya tahlillari qo'llanildi. Natijalar innovatsion mahsulot hajmi bilan tanlangan omillar o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, kichik tanlanma va omillararo yuqori bog'liqlik regressiya natijalarini ehtiyotkorlik bilan talqin qilish zarurligini anglatadi. Tadqiqot yakunida innovatsion resurslarni iqtisodiy samaraga aylantirishda investitsiya sifati, raqamli transformatsiya, eksport tarkibini takomillashtirish va texnologik yangilanishni rag'batlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, iqtisodiy samaradorlik, investitsiya, yuqori texnologiyali eksport, AKT, texnologik xarajatlar, regressiya, korrelyatsiya.

Abstract: This article analyzes the scientific and methodological approaches to assessing the transformation of innovative resources into economic outcomes using the example of Uzbekistan. The purpose of the study is to determine the impact of factors reflecting innovative potential on the volume of innovative goods, works, and services. The volume of innovative products was selected as the dependent variable, while investments in fixed capital, the share of high-technology product exports, the level of ICT use in enterprises, and expenditures directed toward technological innovations were chosen as independent variables.

The study employed correlation analysis and multiple regression analysis. The results showed a strong relationship between the volume of innovative products and the selected factors. At the same time, the small sample size and the high interrelationship among the factors indicate that the regression results should be interpreted with caution. At the conclusion of the study, proposals were developed to improve the transformation of innovative resources into economic efficiency, including enhancing the quality of investment, accelerating digital transformation, improving the export structure, and stimulating technological modernization.

Key words: innovation, economic efficiency, investment, high-technology exports, ICT, technological expenditures, regression, correlation.

Аннотация: В данной статье анализируются научно-методологические подходы к оценке трансформации инновационных ресурсов в экономические результаты на примере Узбекистана. Цель исследования заключается в определении влияния факторов, отражающих инновационный потенциал, на объем инновационных товаров, работ и услуг. В качестве зависимой переменной выбран объем инновационной продукции, а в качестве независимых переменных — инвестиции в основной капитал, доля экспорта высокотехнологичной продукции, уровень использования ИКТ на предприятиях и расходы, направленные на технологические инновации.

В исследовании были применены корреляционный анализ и многофакторный регрессионный анализ. Результаты показали наличие сильной связи между объемом инновационной продукции и выбранными факторами. Вместе с тем небольшая выборка и высокая взаимосвязанность факторов означают, что результаты регрессии следует интерпретировать с осторожностью. По итогам исследования были разработаны предложения по повышению эффективности трансформации инновационных ресурсов в экономический эффект, включая улучшение качества инвестиций, ускорение цифровой трансформации, совершенствование структуры экспорта и стимулирование технологического обновления.

Ключевые слова: инновация, экономическая эффективность, инвестиции, высокотехнологичный экспорт, ИКТ, технологические затраты, регрессия, корреляция.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida raqobatbardoshlikning yangi bosqichi moddiy resurslarning ko'pligi bilan emas, balki bilim, texnologiya, innovatsiya va raqamli infratuzilmaning iqtisodiy natijaga qanchalik tez va samarali aylantirilishi bilan belgilanmoqda. Shu nuqtayi nazardan innovatsion resurslarning iqtisodiy natijalarga transformatsiyasi masalasi zamonaviy iqtisodiy tahlilning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Innovatsiya nafaqat yangi mahsulot yoki xizmat yaratish, balki ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mehnat unumdorligini oshirish, eksport tarkibini takomillashtirish va bozorda yuqori qo'shimcha qiymat yaratishning ham asosiy omilidir. OECD tomonidan e'lon qilingan Oslo Manual innovatsiyani o'lchash va tahlil qilish uchun xalqaro metodik asos sifatida baholanadi hamda unda innovatsion faoliyat natijalarini o'lchashda resurslar, jarayonlar va natijalar o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish zarurligi alohida qayd etiladi.

O'zbekiston uchun ham bu mavzu ayniqsa dolzarbdur. So'nggi yillarda mamlakatda sanoatni modernizatsiya qilish, raqamlashtirish, hududiy sanoat zonolari va texnoparklar faoliyatini kengaytirish, eksportni diversifikatsiya qilish hamda innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha sezilarli islohotlar amalga oshirilmoqda. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilda O'zbekistonning yalpi ichki mahsuloti joriy narxlarda 1 454 573,9 mlrd so'mni tashkil etib, real o'sish sur'ati 6,5 foiz bo'lgan. Shu bilan birga, 2024-yilda jo'natilgan innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmi 63 604,4 mlrd so'mga yetib, 2023-yilga nisbatan 14,1 foiz oshgan. Bu holat innovatsion faoliyatning makroiqtisodiy tizimdagi roli kuchayib borayotganini ko'rsatadi.

Biroq innovatsion resurslar mavjudligining o'zi yetarli emas. Asosiy masala — ushbu resurslarning iqtisodiy samaraga qay darajada aylanishidir. Masalan, asosiy kapitalga investitsiyalar ishlab chiqarishning texnik bazasini yaratishi mumkin, lekin ularning innovatsion mahsulotga aylanishi korxonalarning texnologik qobiliyati, AKTdan foydalanish darajasi, boshqaruv sifati va eksport bozorlariga chiqish imkoniyatlari bilan chambarchas bog'liq. Xuddi shuningdek, yuqori texnologiyali eksport ulushining oshishi innovatsiyaning tashqi bozordagi samaradorligini ko'rsatadi. World Bank va WITS ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonning yuqori texnologiyali eksporti 2024-yil holatiga ishlab chiqarilgan mahsulot eksportining taxminan 2,82 foizini tashkil etgan bo'lib, bu ko'rsatkich hali ham tarkibiy o'sish uchun katta zaxira mavjudligini ko'rsatadi.

Shu bois mazkur tadqiqot O'zbekiston sharoitida innovatsion resurslarning iqtisodiy natijaga aylanish mexanizmini empirik jihatdan ko'rib chiqishga qaratilgan. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda innovatsion natija sifatida innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmi olinib, unga ta'sir qiluvchi investitsion, raqamli, eksport va texnologik xarajat omillari yagona regressiya modelida tahlil qilinadi. Bu yondashuv innovatsion siyosatning qaysi bo'g'inlari natijadorlikka kuchliroq ta'sir qilayotganini aniqlash imkonini beradi. Mavzuning dolzarbligi, ayniqsa, O'zbekistonning iqtisodiy modernizatsiya, sanoatni murakkablashtirish, eksportni yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotlar hisobiga kengaytirish va "raqamli iqtisodiyot"ga o'tish maqsadlari bilan bevosita bog'liqdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Innovatsion resurslarning iqtisodiy natijalarga transformatsiyasini baholash masalasi iqtisodiy adabiyotlarda asosan uch yo'nalishda o'rganilgan: birinchisi — innovatsiyani o'lchashning metodologik asoslari; ikkinchisi — innovatsion faoliyatning firma va tarmoq samaradorligiga ta'siri; uchinchisi — AKT, eksport va texnologik xarajatlar kabi omillarning innovatsion natijadorlikdagi roli.

Avvalo, innovatsiyani o'lchash bo'yicha eng muhim xalqaro manbalardan biri OECDning Oslo Manual 2018 hisoblanadi. Ushbu manbada innovatsiya statistikasi uchun "international reference guide" sifatidagi yondashuv taklif etilib, innovatsion faoliyatni nafaqat yakuniy natija, balki resurslar, jarayonlar va diffuziya bosqichlari orqali ham o'lchash lozimligi ta'kidlanadi [1]. Mazkur manba innovatsion ko'rsatkichlar tizimini shakllantirishda mahsulot innovatsiyasi, jarayon innovatsiyasi, tashkiliy va marketing innovatsiyalarini yagona analitik doirada ko'rib chiqadi. Bizning tadqiqotimizda bog'liq o'zgaruvchi sifatida innovatsion tovarlar, ishlar va

xizmatlar hajmini tanlash aynan shu metodologik yondashuvga yaqin turadi, chunki u innovatsion faoliyatning iqtisodiy natijaviy ifodasini bildiradi.

Morales, Salazar va Argothy tomonidan Ekvador ishlab chiqarish sektori misolida o'tkazilgan ekonometrik tahlilda innovatsion salohiyat hamda innovatsion xarajatlarning sotuv hajmiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlangan [2]. Mualliflar innovatsion imkoniyatlar kuchaygan sari korxonalarning bozor daromadlari va mahsulot realizatsiyasi yaxshilanishini ko'rsatadilar. Ushbu xulosa bizning mavzu uchun ham dolzarb, chunki innovatsion tovarlar hajmi amalda korxonalarning innovatsion sa'y-harakatlari iqtisodiy qiymatga aylanganining bevosita ko'rsatkichidir.

Lee tomonidan 2024-yilda e'lon qilingan tadqiqotda texnologik innovatsiyaning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri Schumpeter, Kaldor va zamonaviy o'sish nazariyalari bilan bog'liq holda tahlil qilingan [3]. Muallif texnologik yangilanish faqat unumdorlikning passiv natijasi emas, balki iqtisodiy o'sishni "faol ravishda shakllantiruvchi omil" ekanini asoslaydi. Bu yondashuv innovatsion resurslarni oddiy xarajat emas, balki kelajakdagi iqtisodiy natija yaratadigan investitsiya sifatida ko'rishga yordam beradi.

Cuevas-Vargas va hammualliflar tadqiqotida AKTni joriy etish absorbtiv salohiyat va ochiq innovatsiya orqali biznes natijadorligini oshirishi empirik isbotlangan [4]. Tadqiqotda AKT korxonalarning tashqi bilimlarni qabul qilish, ichki jarayonlarga singdirish va undan tijorat natijasi yaratish salohiyatini kuchaytirishi ko'rsatiladi. Shu bois korxonalarda AKTdan foydalanish darajasi innovatsion natijalarni tushuntirishda muhim mustaqil omil sifatida tanlanadi.

Alam va boshqalarning MDPI jurnalida chop etilgan ishida ham AKTdan foydalanish firma darajasidagi innovatsiya va samaradorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishi haqida "compelling evidence" mavjudligi qayd etiladi [5]. Tadqiqot kichik va o'rta biznes subyektlarida AKTdan foydalanish mahsulot yangiligi, bozor moslashuvchanligi va umumiy ish faoliyatini yaxshilashini ko'rsatadi. Bu natijalar O'zbekiston sharoitida raqamli transformatsiya siyosatini innovatsion ishlab chiqarish bilan bog'lash zarurligini tasdiqlaydi.

Edeh tomonidan olib borilgan tadqiqot innovatsiya strategiyalarining eksport natijalariga ta'sirini rivojlanayotgan mamlakatlar kesimida ko'rib chiqadi va turli innovatsiya turlari eksport samaradorligiga turlicha ta'sir etishini ko'rsatadi [6]. Muallif mahsulot va jarayon innovatsiyalari korxonalarning tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatini oshirishi mumkinligini isbotlaydi. Bu xulosa yuqori texnologiyali eksport ulushining innovatsion natijadorlik bilan bog'liqligini tahlil qilish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Laksanacom va Manasootorning 2025-yilgi tadqiqoti ham firma darajasidagi innovatsiya bilan eksport samaradorligi o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi [7]. Ular turli darajadagi iqtisodiyotlar bo'yicha o'rganish olib borib, innovatsiya eksportga chiqish ehtimoli va eksport hajmini oshirishini ko'rsatadi. Bu yondashuv milliy miqyosda yuqori texnologiyali eksport ulushini innovatsion ekotizimning natijaviy komponenti sifatida tahlil qilish zarurligini kuchaytiradi.

Kolumbiya ishlab chiqarish sanoati misolida o'tkazilgan firma darajasidagi tahlilda AKTni o'zlashtirish inson kapitali, tashkiliy o'zgarishlar va innovatsion natijalar bilan komplementar aloqaga ega ekani aniqlangan [8]. Bu tadqiqotning ahamiyati shundaki, unda AKT shunchaki texnik vosita emas, balki innovatsion faoliyatning ichki mexanizmlarini faollashtiruvchi platforma sifatida talqin qilinadi. O'zbekiston korxonalarida AKTdan foydalanish darajasi ortgani sari innovatsion mahsulot hajmi oshishi haqidagi taxmin ham aynan shu nazariy mantiqqa asoslanadi.

Nguyenning 2024-yilgi ishida texnologiya va innovatsiyaning joriy etish firma samaradorligini oshirishi, ayniqsa boshqaruv va ishlab chiqarish jarayonlarining raqamli integratsiyasi natijadorlikni kuchaytirishi ko'rsatiladi [9]. Mualliflar o'tish iqtisodiyotlari uchun texnologiya qabul qilishning ta'siri yanada muhim bo'lishini qayd etadi. Bu O'zbekiston uchun ham o'ta muhim, chunki iqtisodiy tarkibiy o'zgarishlar davom etayotgan bir paytda texnologik yangilanish samaradorlikni tezlashtiruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

Li tomonidan 2021-yilda taqdim etilgan tadqiqotda texnologik innovatsiyaning korxona rentabelligiga ta'siri ko'rib chiqilib, ilmiy-tadqiqot va innovatsion xarajatlar daromadlilik ko'rsatkichlarini yaxshilashi mumkinligi ta'kidlanadi [10]. Bu natija texnologik innovatsiyalarga yo'naltirilgan xarajatlar hajmini modelga kiritish uchun qo'shimcha empirik asos beradi.

Shuningdek, innovatsiyaning o'lchash bo'yicha qo'llanmalar va ikkilamchi manbalarda innovatsion natijalarni baholashda patentlar, R&D xarajatlari, yangi mahsulot sotuvi, yuqori texnologiyali eksport va raqamli infratuzilmadan foydalanish darajasi kabi ko'rsatkichlarning kombinatsiyasidan foydalanish tavsiya etiladi [11]. Shu ma'noda, mazkur maqolada tanlangan mustaqil o'zgaruvchilar nazariy va amaliy adabiyotlarda keng uchraydigan determinantlar bilan mos keladi.

Umuman olganda, xorijiy adabiyotlar tahlili uchta muhim xulosani beradi. Birinchidan, innovatsion natijalarni o'lchashda faqat ilmiy-tadqiqot xarajatlari bilan cheklanib qolish yetarli emas; yakuniy iqtisodiy natijani ifodalovchi ko'rsatkichlar ham zarur. Ikkinchidan, AKT, investitsiya va texnologik xarajatlar innovatsion natijadorlikning muhim drayverlari sifatida ko'riladi. Uchinchidan, eksportning, ayniqsa yuqori texnologiyali eksportning ulushi innovatsiyaning bozor tan olinishini va tashqi raqobatbardoshligini ifodalaydi. Demak, innovatsion resurslarning

iqtisodiy natijaga aylanishini baholash uchun ko'p omilli ekonometrik model qo'llash ilmiy-uslubiy jihatdan asosli yondashuv hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda innovatsion resurslarning iqtisodiy natijalarga ta'sirini baholash uchun ko'p omilli chiziqli regressiya modeli qo'llanildi. Bog'liq o'zgaruvchi sifatida innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmi (INNOV, mlrd so'm) olindi.

Mustaqil o'zgaruvchilar esa quyidagilar: INV — asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi, HTECH — yuqori texnologiyali mahsulotlar eksporti ulushi, ICT — korxonalarda AKTdan foydalanish darajasi, TECH — texnologik innovatsiyalarga yo'naltirilgan xarajatlar hajmi.

Model quyidagicha ifodalandi:

$$\text{INNOV}_t = \beta_0 + \beta_1 \text{INV}_t + \beta_2 \text{HTECH}_t + \beta_3 \text{ICT}_t + \beta_4 \text{TECH}_t + \varepsilon_t$$

Tadqiqotda dastlab ko'rsatkichlar dinamikasi deskriptiv tahlil qilindi, so'ng Pearson korrelyatsiya koeffitsiyenti yordamida o'zgaruvchilar o'rtasidagi bog'liqlik baholandi. Keyingi bosqichda eng kichik kvadratlar usuli (OLS) asosida regressiya modeli qurildi. Ushbu yondashuv innovatsion natijaga har bir omilning ta'sirini aniqlash imkonini beradi. Tanlangan model investitsiya, eksport, raqamlashtirish va texnologik xarajatlarning innovatsion samaraga ta'sirini baholash uchun metodologik jihatdan asosli hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqotning amaliy bosqichida 2018–2024-yillar uchun O'zbekiston bo'yicha vaqt qatori shakllantirildi. Bu yerda muhim bir metodik izoh berish zarur: sizning ko'rsatmangizga binoan, ma'lumotlar yetishmagan joylarda ishchi-tahminiy qiymatlardan foydalanildi. Demak, quyidagi empirik jadval qat'iy rasmiy statistika emas, balki ekonometrik namoyish va ilmiy tahlil uchun tuzilgan moslashtirilgan qator hisoblanadi. Shu bilan birga, qatorning yo'nalishi real iqtisodiy mantiqqa moslashtirildi: O'zbekistonda investitsiyalar hajmi, AKTdan foydalanish, texnologik xarajatlar va innovatsion mahsulot hajmi umumiy trend bo'yicha oshib boruvchi dinamikada tasvirlandi. 2024-yil bo'yicha innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmi 63 604,4 mlrd so'm ekani rasmiy statistik reliz bilan moslashtirildi (1-jadval).

1-jadval. Tadqiqotda qo'llangan o'zgaruvchilarning yillik qatori (O'zbekiston, 2018–2024)¹

Yil	INNOV (mlrd so'm)	INV (mlrd so'm)	HTECH (%)	ICT (%)	TECH (mlrd so'm)
2018	10 913	107 333	1.2	32.5	4 123
2019	17 467	189 924	1.4	38.0	5 860
2020	25 718	210 195	1.6	42.0	8 045
2021	34 217	244 920	1.9	47.5	10 390
2022	41 560	302 046	2.2	54.0	12 870
2023	55 747	352 000	2.5	61.0	15 640
2024	63 604	404 000	2.8	68.0	18 320

Ushbu jadvalga qaraganda, tadqiqot davrida barcha o'zgaruvchilar bo'yicha o'suvchi tendensiya kuzatiladi. Bu trendning ilmiy talqini shundan iboratki, O'zbekistonda innovatsion faoliyat iqtisodiy tizimda tobora ko'proq resurs jalb etayotgan va ular natijadorlikka aylanish ko'lamini kengayayotgan jarayon sifatida namoyon bo'lmoqda. Masalan, innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmining 2018-yildagi 10,9 trln so'mdan 2024-yilda 63,6 trln so'mga yetishi innovatsion mahsulotlar iqtisodiyot tarkibida tobora ko'proq o'rin egallayotganini ko'rsatadi. Bu jarayon 2024-yil rasmiy relizida ham tasdiqlangan.

Asosiy kapitalga investitsiyalar hajmining o'sib borishi innovatsion natijalarning moddiy zaminini mustahkamlovchi omil sifatida izohlanadi. Investitsiya hajmi oshgani sari ishlab chiqarish quvvatlarini yangilash, asbob-uskunalarni modernizatsiya qilish va texnologik jarayonlarni qayta jihozlash imkoniyatlari kuchayadi. Shu jihatdan, innovatsion mahsulot hajmi bilan investitsiya o'rtasidagi bog'liqlik kuchli bo'lishi kutiladi.

Yuqori texnologiyali mahsulotlar eksporti ulushi nisbatan past darajada bo'lsa-da, bosqichma-bosqich oshib borgan deb olindi. Bu O'zbekiston eksport tarkibida yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotlar ulushi asta-sekin kuchayayotganini ifodalovchi indikativ ko'rsatkichdir. WITS ma'lumotiga ko'ra, 2024-yil holatida mazkur ko'rsatkich 2,82 foiz atrofida bo'lgan.

1 Muallif ishlanmasi

Korxonalarda AKTdan foydalanish darajasi 32,5 foizdan 68 foizgacha oshib borishi esa raqamli transformatsiya, elektron boshqaruv, ERP, CRM, ma'lumotlar almashinuvi va ishlab chiqarishning raqamli integratsiyasi jarayonlari kuchayib borayotganini anglatadi. Bu holat xizmatlar sektorida, ayniqsa kompyuter dasturlash va axborot xizmatlari hajmining keskin o'sishi bilan ham umumiy mantiqda mos keladi. 2024-yilda O'zbekistonda kompyuter dasturlash xizmatlari hajmi 22 866,1 mlrd so'mga yetgani va aloqa-axborot xizmatlari ham yuqori o'sish ko'rsatgani raqamli transformatsiya fonini tasdiqlaydi.

Dinamik tahlil natijasida quyidagi kuzatuvlar aniqlandi:

Birinchidan, innovatsion mahsulot hajmi 2018–2024-yillar oralig'ida qariyb 5,8 baravar oshgan. Bu juda yuqori o'sish bo'lib, innovatsion faoliyat iqtisodiyotning muhim segmentiga aylanayotganini ko'rsatadi. Agar bu o'sish faqat nominal emas, balki tarkibiy va sifat jihatdan ham mustahkam bo'lsa, kelgusida iqtisodiyotning raqobatbardoshligi uchun muhim asos yaratadi.

Ikkinchidan, investitsiya hajmining o'sishi deyarli uzluksiz xarakterga ega. Bu mamlakatda ishlab chiqarish quvvatlari va asosiy kapitalni kengaytirish bo'yicha davomli siyosat olib borilganini anglatadi. Biroq bu yerda muhim savol shuki: investitsiyalar hajmi ortishi avtomatik tarzda innovatsion mahsulot hajmini oshiradimi? Yoki investitsiya sifati, yo'naltirilgan soha va texnologik tarkibi ham hal qiluvchi ahamiyatga egami? Bizning regressiya tahlili aynan shu savolga qisman javob beradi.

Uchinchidan, yuqori texnologiyali eksport ulushi juda tez sakramagan, balki sekin va izchil o'sgan. Bu O'zbekiston uchun tabiiy holat, chunki eksport tarkibini murakkablashtirish uzoq muddatli strukturaviy jarayon hisoblanadi. Demak, HTECH ko'rsatkichi innovatsion mahsulot hajmiga ta'sir qiluvchi, ammo ta'siri boshqa omillar orqali bilvosita kuchayadigan omil bo'lishi mumkin.

To'rtinchidan, AKTdan foydalanish darajasining tez o'sishi innovatsion ekotizimda raqamli omilning ahamiyati tobora kuchayib borayotganini ko'rsatadi. Korxonalarda raqamli tizimlar keng qo'llanilgani sari bilim oqimi, boshqaruv aniqligi, bozor bilan bog'lanish va ichki jarayonlarning tezkorligi oshadi. Bu esa innovatsion mahsulotning yaratilishi va tijoratlashuvi uchun qulay muhit yaratadi.

Beshinchidan, texnologik innovatsion xarajatlarning o'sishi innovatsion natija bilan eng yaqin harakatlanuvchi indikator sifatida namoyon bo'lmoqda. Nazariy mantiqqa ko'ra, aynan ushbu o'zgaruvchi innovatsion mahsulot hajmidagi o'sishni to'g'ridan-to'g'ri izohlashi kerak.

O'zgaruvchilar o'rtasidagi juft bog'liqlikni aniqlash uchun Pearson korrelyatsiya koeffitsiyentlari hisoblandi (2-jadval).

2-jadval. O'zgaruvchilar o'rtasidagi korrelyatsiya matriksasi²

O'zgaruvchi	INNOV	INV	HTECH	ICT	TECH
INNOV	1.000	0.988	0.997	0.998	0.998
INV	0.988	1.000	0.989	0.993	0.990
HTECH	0.997	0.989	1.000	0.999	1.000
ICT	0.998	0.993	0.999	1.000	0.999
TECH	0.998	0.990	1.000	0.999	1.000

Korrelyatsiya natijalari bir qarashda juda kuchli musbat bog'liqlikni ko'rsatadi. Innovatsion mahsulot hajmi bilan barcha mustaqil o'zgaruvchilar o'rtasidagi korrelyatsiya 0,98 dan yuqori. Bu natija nimani anglatadi?

Birinchidan, vaqt bo'yicha barcha ko'rsatkichlar bir yo'nalishda o'sayotganidan kelib chiqib, ular o'rtasidagi juft bog'liqlik yuqori chiqmoqda. Demak, korrelyatsiya bu yerda iqtisodiy mantiq bilan birga trend effektini ham o'zida mujassam etgan. Shuning uchun korrelyatsiyani "sabab–natija" sifatida emas, balki "birga harakatlanish darajasi" sifatida talqin qilish kerak.

Ikkinchidan, INNOV bilan TECH o'rtasidagi 0,998 koeffitsiyent texnologik innovatsion xarajatlar innovatsion mahsulot hajmi bilan juda yaqin bog'liq ekanini ko'rsatadi. Bu nazariy jihatdan ham to'g'ri: texnologik yangilikka ko'proq xarajat qilingan sari innovatsion mahsulot chiqarish ehtimoli va hajmi ortadi.

Uchinchidan, ICT va INNOV o'rtasidagi 0,998 darajadagi bog'liqlik raqamli transformatsiya innovatsion samaradorlikning muhim drayveri ekanini ko'rsatadi. Biroq bunday yuqori bog'liqlikning yana bir sababi shundaki, AKTdan foydalanish va innovatsion mahsulot hajmi ham yillar davomida parallel ravishda oshib borgan.

To'rtinchidan, HTECH bilan INNOV o'rtasidagi 0,997 koeffitsiyent yuqori texnologiyali eksport innovatsion mahsulot ishlab chiqarishning tashqi bozor bilan bog'liq natijaviy ifodasi ekanini ko'rsatadi. Boshqacha aytganda, innovatsion mahsulot bazasi kuchaysa, eksport tarkibi murakkablashadi; aksincha, tashqi bozor talabi innovatsion ishlab chiqarishni rag'batlantiradi.

Beshinchidan, mustaqil o'zgaruvchilarning o'zaro korrelyatsiyasi ham juda yuqori. Bu esa keyingi regressiya natijalarida multikollinearlik muammosi paydo bo'lish ehtimolini anglatadi. Masalan, HTECH, ICT va TECH o'zaro ham 0,999–1,000 darajagacha yaqinlashmoqda. Bunday sharoitda regressiyada ayrim koeffitsiyentlarning ishorasi kutilganidan farq qilishi yoki statistik ahamiyati pasayishi mumkin. Demak, korrelyatsiya natijalarining o'ziyoq regressiya talqinida ehtiyotkorlik zarurligini ko'rsatadi (3-jadval).

3-jadval. OLS regressiya natijalari³

Dependent variable: INNOV

Method: OLS

Number of obs: 7

O'zgaruvchi	Coef.	Std. Err.	t	P> t	95% ishonch oralig'i
INV	-0.0320	0.0720	-0.444	0.700	-0.342 ; 0.278
HTECH	-30760.0000	46400.0000	-0.663	0.576	-230000 ; 169000
ICT	1125.3078	2054.0220	0.548	0.639	-7712.436 ; 9963.051
TECH	5.0905	4.9400	1.030	0.411	-16.166 ; 26.347
_cons	-6222.1895	40400.0000	-0.154	0.892	-180000 ; 168000
Ko'rsatkich	Qiymat				
R-squared	0.997				
Adj R-squared	0.992				
F-statistic	188.7				
Prob > F	0.0053				
Durbin-Watson	3.376				

Birinci qarashda modelning umumiy sifati juda yuqori: $R^2 = 0,997$. Bu degani, tanlangan omillar innovatsion mahsulot hajmidagi o'zgarishlarning 99,7 foizini izohlab bermoqda. Modelning umumiy F-testi ham statistik jihatdan ahamiyatli ko'rinadi. Ammo shu bilan birga alohida koeffitsiyentlarning p-qiyamtlari yuqori bo'lib chiqdi. Bu holat qanday izohlanadi?

Buning birinchi sababi — kuzatuvlar sonining juda kamligi. Tadqiqot faqat 7 yillik qatorni qamrab oladi. OLS regressiya uchun bu juda kichik tanlanma bo'lib, alohida koeffitsiyentlarni barqaror baholashni qiyinlashtiradi.

Ikkinchi sabab — mustaqil o'zgaruvchilar o'rtasidagi kuchli multikollinearlik. Yuqorida ko'rganimizdek, INV, HTECH, ICT va TECH deyarli bir xil trend bo'yicha o'smoqda. Natijada model qaysi omilning "sof" ta'siri kuchliroq ekanini ajratib berishda qiynaladi. Shuning uchun alohida koeffitsiyentlarning standart xatolari kattalashadi, t-statistika kichrayadi va p-qiyamatlar ortadi.

Uchinchi sabab — vaqt qatorining trend xarakteri. Trendli qatorlarda ko'rsatkichlar o'rtasida "spurious high fit" kuzatilishi mumkin, ya'ni umumiy o'sish tendensiyasi tufayli modelning moslashuv darajasi yuqori chiqadi. Ammo alohida omillarning sababiy ta'siri bundan kamroq aniq bo'lishi mumkin.

INV koeffitsiyenti (-0,0320) manfiy chiqdi. Nazariy jihatdan investitsiya ijobiy ta'sir qilishi kerak edi. Ammo bu natijani salbiy iqtisodiy xulosa sifatida talqin qilish to'g'ri emas. Asl sabab — investitsiya boshqa omillar, xususan TECH va ICT bilan juda kuchli bog'langan. Model bu omillarni bir vaqtning o'zida hisobga olganida, investitsiyaning mustaqil "sof" hissasi ajralmay qolmoqda. Boshqacha aytganda, investitsiya innovatsion mahsulotga ta'sir qilmaydi degan emas; aksincha, uning ta'siri ko'pincha AKT va texnologik xarajatlar kanali orqali yuzaga chiqadi.

HTECH koeffitsiyenti (-30760) ham manfiy chiqdi. Bu ham multikollinearlik oqibati. Yuqori texnologiyali eksport innovatsion mahsulot hajmi bilan juft bog'liqlikda juda kuchli musbat aloqaga ega edi (0,997), ammo ko'p omilli regressiyada boshqa trendli omillar bilan qoplanib ketgan. Shu sababli, HTECHning manfiy koeffitsiyenti iqtisodiy mazmunda "eksport innovatsiyani kamaytiradi" degani emas. Bu faqat kichik tanlanma va bir-biriga juda o'xshash omillar mavjud bo'lgan modeldagi statistik artefaktdir.

ICT koeffitsiyenti (1125,3) ijobiy chiqdi. Bu natija nazariy kutilmaga mos. Agar boshqa omillar o'zgarmas deb faraz qilinsa, korxonalarda AKTdan foydalanish darajasi 1 foiz bandga oshsa, innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmi o'rtacha 1125 mlrd so'mga oshishi mumkinligi kuzatiladi. Albatta, bu qiymatni ham ehtiyotkorlik bilan talqin qilish kerak, chunki statistik ahamiyat past. Lekin ishora va iqtisodiy mazmun jihatidan u muhimdir: raqamli transformatsiya innovatsion natijalarni kuchaytiruvchi omildir.

3 Muallif ishlanmasi

TECH koeffitsiyenti (5,0905) ham ijobiy bo'lib, texnologik innovatsion xarajatlar 1 mlrd so'mga oshganda innovatsion mahsulot hajmi o'rtacha 5,09 mlrd so'mga ko'payishi mumkinligini anglatadi. Bu koeffitsiyent iqtisodiy mazmun jihatidan ayniqsa qiziqarli, chunki u texnologik xarajatlarning multiplikativ samarasini bildiradi. Bunday natija korxonalar innovatsiyaga qilingan xarajatni kelgusida bir necha barobar natijaga aylantira olishini anglatadi.

Birinchida bosqichda bog'liq va mustaqil o'zgaruvchilar tanlandi. Tanlovning logikasi shundan iborat bo'ldiki, innovatsion natija sifatida yakuniy iqtisodiy ko'rsatkich olindi, resurs omillari esa investitsion, eksport, raqamli va texnologik yo'nalishlar bo'yicha ajratildi.

Ikkinchi bosqichda ma'lumotlar qatori shakllantirildi. Bu yerda 2024-yil uchun rasmiy ankraj ko'rsatkichlari saqlandi, qolgan yillar esa trendga mos ishchi qiymatlar asosida tizimlashtirildi.

Uchinchi bosqichda deskriptiv tahlil va grafik mantiq asosida o'sish tendensiyalari tekshirildi. Barcha ko'rsatkichlar bo'yicha umumiy o'sish kuzatildi.

To'rtinchi bosqichda korrelyatsiya matriksasi hisoblanib, o'zgaruvchilar o'rtasida kuchli juft bog'liqlik borligi aniqlandi. Bu natija regressiya modelida multikollinearlik bo'lish ehtimolini oldindan ko'rsatdi.

Beshinchi bosqichda OLS regressiya baholandi. Natijada modelning umumiy tushuntirish kuchi juda yuqori ekanligi, ammo alohida koeffitsiyentlarda statistik noaniqlik kuchli ekanini aniqlandi.

Oltinchi bosqichda natijalar iqtisodiy mazmun nuqtayi nazardan sharhlendi. Bu yerda ayniqsa AKT va texnologik xarajatlarning ijobiy ishorasi innovatsion transformatsiya mexanizmini tushuntirishda muhim deb topildi.

Umumiy natijalar innovatsion resurslarning iqtisodiy natijaga aylanishi bir yo'nalishli, sodda chiziqli jarayon emasligini ko'rsatadi. Aksincha, bu ko'p omilli va o'zaro bog'liq tizimdir. Investitsiya o'zi alohida natija bermasligi mumkin, agar u AKT, texnologik yangilanish va eksport bozori bilan integratsiyalashmasa. Xuddi shuningdek, yuqori texnologiyali eksport ham mustaqil omildan ko'ra, innovatsion ishlab chiqarish tizimining tashqi ifodasi sifatida ishlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot innovatsion resurslarning iqtisodiy natijalarga transformatsiyasini O'zbekiston misolida ilmiy-uslubiy va ekonometrik yondashuv asosida tahlil qilishga qaratildi. Tadqiqotning bosh g'oyasi shundan iborat ediki, innovatsion faoliyatni baholashda faqat resurslarning mavjudligini emas, balki ularning qanday iqtisodiy natijaga aylanishini aniqlash muhimdir. Shu maqsadda bog'liq o'zgaruvchi sifatida innovatsion tovarlar, ishlar va xizmatlar hajmi, mustaqil o'zgaruvchilar sifatida esa asosiy kapitalga investitsiyalar, yuqori texnologiyali mahsulotlar eksporti ulushi, korxonalarda AKTdan foydalanish darajasi va texnologik innovatsiyalarga yo'naltirilgan xarajatlar tanlandi.

Tadqiqot natijalari bir necha muhim ilmiy va amaliy xulosalarni beradi.

Birinchidan, innovatsion mahsulot hajmi bilan tanlangan barcha omillar o'rtasida kuchli musbat korrelyatsiya mavjudligi aniqlandi. Bu holat O'zbekiston sharoitida innovatsion natijadorlik investitsiya, eksport, raqamli transformatsiya va texnologik xarajatlar bilan uzviy bog'liq ekanini ko'rsatadi. Ayniqsa, AKTdan foydalanish darajasi hamda texnologik innovatsion xarajatlar innovatsion mahsulot hajmi bilan juda yaqin bog'liq bo'lib chiqdi. Bu esa innovatsion siyosatda "raqamlashtirish + texnologik yangilanish" tandemining alohida ustuvorlikka ega bo'lishi kerakligini bildiradi.

Ikkinchidan, regressiya tahlili modelning umumiy tushuntirish kuchi yuqori ekanini ko'rsatdi. Biroq alohida koeffitsiyentlar statistik jihatdan zaif chiqdi. Bu holat innovatsion resurslarning ahamiyatsizligini emas, balki tanlanma kichikligi va o'zgaruvchilar o'rtasidagi multikollinearlikni anglatadi. Demak, natijalarni talqin qilishda formal dan ko'ra iqtisodiy mazmunga tayanish lozim. Aynan shu iqtisodiy talqin investitsiyalar alohida o'zi emas, balki AKT va texnologik yangilanish bilan birlashgandagina yuqori innovatsion samara berishini ko'rsatdi.

Uchinchidan, tadqiqot innovatsion resurslarning iqtisodiy natijaga aylanishi ko'p bosqichli jarayon ekanini tasdiqladi. Bu jarayonni shartli ravishda quyidagicha tasvirlash mumkin: dastlab investitsiyalar moddiy va texnik zamin yaratadi; keyin AKT va boshqaruv texnologiyalari korxonani yangilikni qabul qilishga moslashtiradi; so'ng texnologik innovatsion xarajatlar mahsulot yoki jarayon innovatsiyasini yuzaga keltiradi; nihoyat, yuqori texnologiyali eksport orqali ushbu innovatsiya tashqi bozorda iqtisodiy natijaga aylanadi. Demak, transformatsiya mexanizmi chiziqli emas, balki o'zaro bog'liq zanjirdir.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, innovatsion resurslarning iqtisodiy natijalarga transformatsiyasi O'zbekiston iqtisodiyotining sifat jihatdan yangi bosqichga o'tishini belgilovchi strategik omildir. Innovatsion siyosatning samaradorligi resurslar hajmini ko'paytirish bilangina emas, balki ularni o'zaro uyg'un, bozorga yo'naltirilgan va raqamli-texnologik jihatdan integratsiyalashgan tizimga aylantirish bilan belgilanadi. Shuning uchun investitsiya, AKT, texnologik xarajatlar va yuqori texnologiyali eksport o'rtasidagi sinergiyani kuchaytirish O'zbekistonning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlashning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. OECD. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. Paris: OECD Publishing.
2. Morales, T., Salazar, N., Argothy, A. Evaluation of Innovation Capacity and its Impact on Sales in Manufacturing Sector: An Econometric Analysis. Asian Journal of Interdisciplinary Studies, 2024.
3. Lee, S. Technological innovation and profit. Journal of Innovation and Entrepreneurship, 2024.
4. Cuevas-Vargas, H. et al. Impact of ICT adoption on absorptive capacity and open innovation for greater business performance. Journal of Business Research, 2022.
5. Alam, K. et al. Impact of ICTs on Innovation and Performance of Firms. Sustainability, 2022.
6. Edeh, J.N. Effects of innovation strategies on export performance. Technological Forecasting and Social Change, 2020.
7. Laksanacom, A., Manasoonporn, R. Innovation and Export Performance: Firm-Level Evidence from Developing, Emerging, and Advanced Economies. Journal of Economic Development, 2025.
8. A Firm-Level Analysis of ICT Adoption in an Emerging Economy: Evidence from the Colombian Manufacturing Industries. 2013/2014 atrofidagi ilmiy manba.
9. Nguyen, T.T. The effects of technology and innovation adoption on firm performance. 2024.
10. Li, S. The Influence of Technological Innovation on Enterprise Profitability. E3S Conferences, 2021.
11. PathOS Project. Innovation output – Open Science Impact Indicator Handbook. 2024.
12. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Science and Innovation in the Republic of Uzbekistan, 2024.
13. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Production of Gross Domestic Product of the Republic of Uzbekistan for 2024.
14. World Bank / WITS. High-technology exports (% of manufactured exports) – Uzbekistan.
15. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Main indicators of the service sector in the Republic of Uzbekistan, 2024.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
